

процесуальним і творчо-діяльнісним компонентами готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до творчо-інтерпретаційної роботи зі шкільними колективами створює сприятливе середовище для набуття ними фахово необхідних прийомів, способів і методів творчо-інтерпретаційної роботи зі шкільними колективами. Запропонована поетапна методика включає вивчення студентами спецкурсу «Творчо-інтерпретаційна робота зі шкільними колективами». Дослідно-експериментальна робота включає навчальні завдання з використанням сучасних комп'ютерних технологій для організації позааудиторної самостійної роботи студентів, а також можливостей засобів мультимедіа для залучення студентів до створення навчальної наочності, призначеної для застосування під час музично-педагогічної роботи зі школярами.

Список використаних джерел:

1. Сафонов В.І. Художня інтерпретація музичних творів. Київ, 1995. С. 25–26.
2. Философский энциклопедический словарь. МГППУ. Москва : Советская энциклопедия, 1989. 815 с.

References:

1. Safonov V.I. (1995) Khudozhnia interpretatsiia muzychnykh tvoriv. Kyiv, pp. 25–26. [in Ukrainian].
2. Filosofskii entsyklopedicheskii slovar (1989.) MHPPU. Moskva: Sovetskaia entsyklopediia, 815 p. [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.5>

ФУНКЦІЇ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Gao Min

*аспірант факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0003-2794-6181*

Анотація. У статті автор обґрунтовує актуальність проблематики формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті успішного провадження фахової діяльності; узагальнює визначення вокально-виконавського досвіду; у процесі функціонального аналізу обґрунтовує й визначає дидактичну, гедоністичну, катарсичну і рефлексивно-корекційну функції досліджуваного феномену; на основі інтеграції означених функцій із функціями музичного мистецтва і мистецької освіти конкретизує сутність педагогічного потенціалу процесу формування в майбутніх учителів музики вокально-виконавського досвіду.

Ключові слова: вокально-виконавський досвід, майбутній учитель музичного мистецтва, вокально-виконавська діяльність, функціональний аналіз, педагогічний потенціал.

FUNCTIONS OF VOCAL AND PERFORMING EXPERIENCE OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART

Hao Ming

*Postgraduate Student at the Faculty of Arts named after Anatoly Avdiievsky
National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-2794-6181*

Abstract. In the article the author substantiates the relevance of the problems of formation of vocal-performing experience of the future teachers of musical art in the context of a successful professional performance; generalizes the definition of the vocal-performing experience; during the functional analysis justifies and defines didactic, hedonic, cathartic and reflexive-corrective functions of the examined phenomenon; on the basis of integration of these functions with musical art and art education functions concretizes

Key words: vocal-performance experience, future music teacher, vocal-performance activity, functional analysis, pedagogical potential.

FUNKCJE DOŚWIADCZENIA WOKALNO-WYKONAWCZEGO PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI SZTUKI MUZYCZNEJ

Hao Ming

*aspirant Wydziału Sztuki imienia Anatolija Awdijewskiego
Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia M.P. Drahomanowa (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-2794-6181*

Adnotacja. W artykule naukowym autor uzasadnia znaczenie problematyki kształtowania doświadczenia wokalnno-wykonawczego przyszłych nauczycieli sztuki muzycznej w kontekście udanej realizacji działalności zawodowej; podsumowuje definicję doświadczenia wokalnno-wykonawczego; w procesie analizy funkcjonalnej uzasadnia i określa dydaktyczną, hedoniczną, katartyczną i refleksyjno-korekcyjną funkcję badanego zjawiska; na podstawie integracji tych funkcji z funkcjami sztuki muzycznej i edukacji artystycznej konkretyzuje istotę pedagogicznego potencjału procesu kształtowania doświadczenia wokalnno-wykonawczego u przyszłych nauczycieli muzyki.

Słowa kluczowe: doświadczenie wokalnno-wykonawcze, przyszły nauczyciel sztuki muzycznej, działalność wokalnno-wykonawcza, analiza funkcjonalna, potencjał pedagogiczny.

Вступ. Висока якість фахової діяльності вчителя музичного мистецтва із самого початку роботи в загальноосвітній школі є можливою за умови сформованості ще у студентські роки в майбутнього фахівця-музиканта певного досвіду у галузі вокального виконавства, адже структура сучасного уроку музичного мистецтва залучає вокальне виконавство з боку вчителя музики під час провадження вокально-хорової роботи із класом, під час організації слухання та подальшого художньо-педагогічного аналізу музичних творів, під час музично-теоретичної роботи з учнями, зокрема, у процесі розвитку їхніх музично-творчих здібностей – слухових уявлень, ритмічного відчуття, музичної пам'яті тощо.

Все це вимагає від молодого вчителя музики здатності до бездоганного вокального виконавства, що є неможливим без сформованого вже до початку роботи у школі досвіду вокального виконавства. Таким чином, вокальна й вокально-хорова підготовка студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів має цілеспрямовано слугувати накопиченню студентом досвіду вокального виконавства, для чого, окрім стандартних видів поточної й підсумкової атестації з вокальних і вокально-хорових дисциплін, мають бути організовані різноманітні заходи музично-просвітницького характеру, вокальні та вокально-хорові конкурси, форуми та фестивалі. Таким чином, формування в майбутніх вчителів музики вокально-виконавського досвіду є не тільки актуальною проблемою вокальної та вокально-хорової підготовки. Формування у студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів вокально-виконавського досвіду знаходиться в тренді процесу фахового навчання загалом, оскільки розв'язання означеної проблеми є запорукою успішності подальшої фахової діяльності.

Проблематика досвіду вокального виконавства у контексті набуття студентом виконавської надійності була детально розроблена О. Матвеевою (2010). Значущість вокально-виконавського досвіду для розвитку слухових навичок вокаліста було розкрито О. Маруфенко (2006). Психологічно-емоційні аспекти досвіду вокального виконавства було висвітлено В. Морозовим (1984). О. Дем'янюк (2011) окреслює важливість практичного вокального виконавства як однієї з передумов вокально-інтонаційної культури майбутніх педагогів музикантів.

Осмишуючи поняття «вокально-виконавський досвід майбутнього вчителя музичного мистецтва» як особистісно-фахову характеристику, що синтезує знання, уміння й навички у царині вокального виконавства, здатність до оцінювання й рефлексивного аналізу результатів як власної вокально-виконавської діяльності, так і концертних виступів інших вокалістів, а також спроможність щодо врахування й корегування допущених помилок, доцільно, на нашу думку, здійснити подальше дослідження змісту цього феномену шляхом розгляду його функцій. Саме розгляд функцій вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва дозволить визначити його як цілісну динамічну систему взаємопов'язаних структурних компонентів. Таким чином, метою нашого дослідження є функціональний аналіз вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва.

Основна частина. Згідно з окресленою метою завданнями дослідження визначено:

- історико-ретроспективний розгляд поняття «досвід» у філософському та психолого-педагогічному аспектах;
- окреслення сутності поняття «вокально-виконавська діяльність»;
- обґрунтування й визначення функцій вокально-виконавського досвіду;
- конкретизацію сутності педагогічного потенціалу процесу формування в майбутніх учителів музики вокально-виконавського досвіду.

Проведення функціонального аналізу вокально-виконавського досвіду передбачає попередній розгляд цього поняття з позицій необхідності формування такої особистості вчителя музичного мистецтва, котрий не просто володіє певною сукупністю знань у галузі музичної педагогіки та виконавства, а був би спроможний одразу після закінчення музично-педагогічного ВНЗ компетентно провадити фахову діяльність. Компетентне та якісне провадження фахової діяльності є можливим лише за умови наявності у молодого фахівця-музиканта професійного досвіду роботи в закладах повної середньої освіти, важливою складовою частиною якого є досвід вокального виконавства.

Саме досвід вокального виконавства є найбільш важливим для особистого показу вчителем музичного мистецтва вокальних творів у повному обсязі (під час ознайомлення дітей із піснею, під час демонстрації у процесі слухання тощо) або їхніх фрагментів (під час відпрацювання чистоти інтонування, роботи над ритмом, текстом вокального або вокально-хорового твору тощо).

Зміст поняття «досвід людини» у загальному розумінні був розглянутий і встановлений філософами та психологами минулих епох, зокрема українськими. Традиції української філософської школи закладені, починаючи ще із XVII ст., блискучою плеядою філософів-просвітників Києво-Могилянської академії, до яких належать Л. Баранович, І. Галятовський, І. Гізель, Г. Кониський, Й. Кононович-Горбацький, П. Могила, Ф. Прокопович, Д. Ростовський, С. Яворський та ін. Незважаючи на належність до вищої православної ієрархії, ці філософи у контексті раціоналізму опрацьовували проблеми натурфілософії, які торкалися і проблематики досвіду особистості, зокрема у зв'язку з актуалізацією інтересу до пізнання людини, її мислення, її ролі у творенні навколишнього світу, у пізнанні Всесвіту, природних процесів тощо.

М. Мінаков, аналізуючи філософський аспект поняття «досвід», вказував на те, що представники філософського сенсуалізму визначали цей феномен як важливий фактор пізнання світу; представники емпіризму уявляли це поняття як результат експерименту щодо споглядання навколишньої дійсності, що відображується у мисленні; представники раціоналізму розглядали досвід як джерело людських знань і умінь, у т. ч. й наукового знання; представники німецької класичної філософії – як здатність людини до саморозуміння шляхом осягнення первинного в собі й у реальній дійсності (Мінаков, 2006). М. Мінаков, детально аналізуючи поняття «досвід» на базі здобутків трансцендентальної німецької філософії, говорить про значний поштовх у розвитку історії цього поняття, який починається із застосування для його аналізу методологічно-рефлексивних, метатеоретичних підходів (Мінаков, 2006).

XX ст. стало переламним для вивчення науковцями – філософами, психологами, педагогами – поняття «досвід». Інтерес філософів до феномену досвіду людини особливо проявився у наукових працях філософів – представників філософських течій прагматизму, які розглядали цей феномен як чинник верифікації розумових суджень, представників «радикального емпіризму», що розробили вчення про універсальність досвіду, завдяки якому особистість має змогу до виявлення власної свободи, необмеженої творчості, експериментальної діяльності тощо.

Психолого-педагогічний аспект дослідження поняття «досвід», представлений С. Гончаренком, окреслює це поняття як «сукупність одержаних на практиці умінь, навичок і прийомів виховання і навчання», а також як «результат творчого пошуку, який відкриває нові педагогічні факти, створює педагогічні цінності або істотно модифікує навчання і виховання» (Гончаренко, 2011: 140). Сучасний український дослідник узагальнює уявлення про досвід особистості як один із акумуляторів особистісної активності людини, що актуалізує процес «переробки» незнайомих об'єктів навколишнього світу у знайомі, формуючи для особистості життєвий фонд необхідних знань, умінь і навичок.

Перехід до функціонального аналізу поняття «вокально-виконавський досвід» майбутніх учителів музичного мистецтва вимагає безпосереднього з'ясування сутності вокального виконавства. О. Матвєєва трактує це поняття як один із різновидів музичного мистецтва, який здійснює мистецьку комунікацію з аудиторією на основі майстерного володіння співацьким голосом (Матвєєва, 2006). Вокальне виконавство залежно від кількості учасників може бути як сольним, коли вокаліст виконує вокальні твори одноосібно, так і ансамблевим, хоровим, коли вокальні твори виконуються колективно. Практика вокального виконавства здійснюється як у концертній, так і в музично-театральній – оперній, музично-комедійній, музично-драматичній сферах.

На нашу думку, вокальне виконавство є комунікативно-діалогічним процесом, детермінованим часовими межами відтворення вокального твору, що здійснюється за допомогою засобів вокальної майстерності, причому головним інструментом вокального виконавства є співацький голос. Процес формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва є необхідним для формування їхньої професійно-педагогічної культури, сприяючи реалізації отриманих у процесі вокальної підготовки знань, умінь і навичок. Водночас означені знання, уміння та навички удосконалюються під час провадження вокально-виконавської діяльності.

Вокально-виконавський досвід студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів формується переважно у процесі вокального та вокально-хорового навчання. Накопичення вокально-виконавського досвіду відбувається не тільки безпосередньо під час прилюдної вокально-виконавської діяльності, що здійснюється особисто студентами на концертах, конкурсах, екзаменах, залах із «Постановки голосу», на уроках мистецтва в закладах повної середньої освіти, під час індивідуальних і групових занять із вокальних і вокально-хорових навчальних дисциплін тощо.

Накопичення вокально-виконавського досвіду відбувається також опосередковано під час прослуховування, сприймання й оцінювання результатів вокально-виконавської діяльності колег-студентів, викладачів, артистів-вокалістів. О. Матвєєва наполягає на взаємозалежності між набуттям студентами вокально-виконавського досвіду і розвитком здатності до стабільної сценічної поведінки, до подолання панічних станів під час прилюдних виступів, до умінь щодо концентрації волевих зусиль у процесі провадження вокально-виконавської діяльності (Матвєєва, 2006).

Не менш важливим для формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва є детальний, об'єктивний рефлексивний аналіз успіхів і невдач власної вокально-виконавської діяльності. Такий аналіз має проводитися на системній основі одразу ж після кожного прилюдного виступу

разом із викладачем, причому бажано зосередитися не тільки на констатації успіхів та невдач, а й на причинно-наслідкових зв'язках, які призвели до тих чи інших результатів вокального виконання, а головне – на нагальному виправленні недоліків.

Таким чином, проведений розгляд поняття «досвід» у контексті вокально-виконавської діяльності дозволяє перейти до проведення функціонального аналізу означеного феномену, що уможливило всебічне дослідження його змістового наповнення у контексті актуалізації набутих під час фахового навчання знань, умінь і навиків, здатності до сприймання, осмислення й оцінювання результатів вокально-виконавської діяльності інших вокалістів, а також детального рефлексивного аналізу успіхів і невдач власної вокально-виконавської діяльності з подальшим корегуванням допущених помилок.

Набуття й поглиблення досвіду вокально-виконавської діяльності майбутнім учителем музичного мистецтва є неможливим без активації отриманих у процесі фахового навчання знань, умінь і навиків у галузі теорії й методики постановки голосу, вокальної педагогіки й виконавства. Таку активацію забезпечує дидактична функція вокально-виконавського досвіду, яка також спонукає студента до пошуково-пізнавальної діяльності щодо специфічних методів, засобів і прийомів вокального виконавства: інтерпретаційних методів, прийомів артистичного перевтілення, методів і засобів вокальної надійності тощо.

Саме на провідному значенні свідомого оволодіння майбутніми педагогами-музикантами специфічним методичним інструментарієм надійного вокального виконавства наполягає О. Матвєєва, визначаючи вокально-виконавський досвід засадничим чинником формування виконавської надійності майбутніх фахівців (Матвєєва, 2005). Дидактична функція досвіду вокально-виконавської діяльності не тільки уможливило його поглиблення, але й паралельно розвиває творчо-інтелектуальні можливості майбутніх учителів музичного мистецтва.

Оскільки якісна вокально-виконавська діяльність завжди апелює до естетичної насолоди, яку отримує не тільки слухачка аудиторія як споживач результатів цієї діяльності, але й вокаліст-виконавець як особа, котра дарує означену естетичну насолоду, то однією із функцій вокально-виконавського досвіду доцільно визначити гедоністичну функцію. За енциклопедичним визначенням гедонізм є «філософсько-етичним вченням, за яким найвищим благом, до якого прагне людина у своїй діяльності та яке визначає її орієнтацію, є насолода (духовна чи чуттєво-матеріальна)» (Гончаренко, 2011: 91).

Гедоністична функція актуалізується через позитивне емоційне супроводження ситуації виконавського успіху, котру вокаліст прагне пережити якомога частіше, що спонукає до систематичної участі у практичних заходах щодо прилюдного виконання вокальних творів, перманентно поглиблюючи вокально-виконавський досвід. Водночас специфічний характер естетичної насолоди, отриманої у процесі діалогічного спілкування із твором вокального мистецтва під час прилюдного виступу, підсилює позитивне емоційне супроводження ситуації виконавського успіху, сприяючи створенню у виконавця психічного стану піднесення й задоволення власною виконавською діяльністю.

Тісно пов'язаною з гедоністичною функцією є катарсична функція вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва. Розуміючи катарсис як філософсько-естетичну категорію, що визначає «процес і результат очищуючого й облагороджуючого впливу на людину різних факторів, які викликають відповідні переживання й ефекти» (Гончаренко, 2011: 212), доречно зазначити, що катарсична функція вокально-виконавського досвіду актуалізує одну з найсуттєвіших його констант – кульмінаційну точку, сконцентрований емоційно-позитивний результат естетичного сприймання особистістю співака процесу власного вокального виконавства.

Максимальне духовне піднесення та просвітлення, художньо-естетична насолода, притаманні катарсичним станам особистості під час вокального виконавства, є не тільки запорукою ефективного формування вокально-виконавського досвіду, але й сприяють активізації процесів музичного самовдосконалення загалом. Катарсична функція актуалізує сутність вокально-виконавського досвіду як одного із чинників залучення особистості до духовного універсуму (Мінаков, 2006), сприяючи не тільки професійному, але й духовно-культурному становленню та самовдосконаленню через засвоєння й музично-виконавську трансляцію цінностей, сконцентрованих у творах вокального мистецтва.

Наступною, дуже важливою функцією вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва є рефлексивно-корекційна функція, актуалізація якої полягає у здатності не тільки до рефлексивного оцінювання власної вокально-виконавської діяльності, але й до її подальшої корекції й удосконалення. А. Козир наполягає на тому, що здатність до рефлексивного осмислення є одним із найважливіших критеріїв фахової майстерності вчителя музичного мистецтва (Козир, 2008).

Рефлексивно-корекційна функція вокально-виконавського досвіду спрямована на процес самопізнання майбутнім педагогом-музикантом власних емоційно-психологічних станів у процесі вокального виконавства, а також на оцінювання якості своєї вокально-виконавської діяльності з метою її подальшої корекції. Рефлексивно-корекційна функція є безпосередньо відповідальною за усвідомленість керування процесом власної вокально-виконавської діяльності під час виступу, а також для подальшого осмислення усіх позитивних і негативних його моментів.

Розгляд дидактичної, гедоністичної, катарсичної та рефлексивно-корекційної функцій дозволив з'ясувати, що педагогічний потенціал процесу формування вокально-виконавського досвіду у процесі фахового навчання інтегрує розглянуті вище функції із функціями музичного мистецтва, серед яких художня, ілюстративна, пізнавальна, комунікативна, виховна тощо, і такими функціями мистецької освіти, як мотиваційна, культурологічна,

творчо-спонукальна, функція психологічної розрядки та ін. (Падалка, 2008), сукупна актуалізація яких здійснює комплексний вплив на формування та розвиток творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Таким чином, проведений функціональний аналіз вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва дозволив зробити **висновки** щодо функціонального змісту досліджуваного феномену, який базується на дидактичній, гедоністичній, катарсичній і рефлексивно-корекційній функціях, а також окреслити сутність педагогічного потенціалу процесу формування досліджуваного феномену.

Отже, педагогічний потенціал процесу формування досліджуваного феномену є комплексом пізнавально-дидактичних, емоційно-гедоністичних, універсально-катарсичних, рефлексивно-корекційних можливостей (відповідно до визначених функцій) цього процесу, які, інтегруючись під час провадження вокально-виконавської діяльності із функціями музичного мистецтва і функціями мистецької освіти, актуалізують сукупний багаж знань, умінь і навичок майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідних для розвитку персональних інтелектуально-творчих якостей, що уможливають стабільно високий рівень вокального виконавства.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ, НПУ імені М. Драгоманова, 2008. 378 с.
3. Матвеева О.В. Координація надійності співу майбутніх учителів музики в контексті емоційної теорії когнітивного дисонансу. *Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці* : збірник наукових праць. Івано-Франківськ, 2005. С. 78–82.
4. Мінаков М.А. Проблема досвіду в філософії Канта. *Мультиверсум: Філософський альманах*. 2006. № 52. 187 с.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

References:

1. Honcharenko S.U. (2011) Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne, Volynski oberehy, 552 s. [in Ukrainian].
2. Kozyr A.V. (2008) Profesiina maisternist uchyteliv muzyky: teoriia i praktyka formuvannia v systemi bahatorivnevoi osvity: monohrafiia [Professional mastery of music teachers: theory and practice of formation in the system of multilevel education: monograph]. Kyiv, NPU imeni M. Drahomanova, 378 s. [in Ukrainian].
3. Matvieieva O.V. (2005) Koordynatsiia nadiinosti spivu maibutnix uchyteliv muzyky v konteksti emotsiinoi teorii kohnityvnoho dysonansu [Coordinating the reliability of singing of future music teachers in the context of emotional theory of cognitive dissonance]. *Idei opiky ditei i molodi v istoryko-pedahohichnii nauksi: zb. nauk. prats. Ivano-Frankivsk*, S. 78–82. [in Ukrainian].
4. Minakov M.A. (2006) Problema dosvidu v filosofii Kanta [The Problem of Experience in Kant's Philosophy]. *Multyversum: Filosofskiy almanakh*. Kyiv. Tsentr dukhovnoi kultury, issue 52, 187 s. [in Ukrainian].
5. Padalka H.M. (2008) Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Pedagogy of Art (Theory and Methodology of Teaching Art Disciplines)]. Kyiv, Osvita Ukrainy, 274 s. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.6>

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ

Андріана Джумеля

викладач факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-6190-8210

Анотація. Стаття представляє процесуально-функціональний аналіз художньо-образного сприйняття студентами факультетів мистецтв педагогічних університетів творів мистецтва засобами пластичного інтонування. Розкрита специфіка художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування. Проаналізовані пізнавальна, комунікативна, проєктивно-творча функції художньо-образного сприйняття студентами факультетів мистецтв педагогічних університетів творів мистецтва засобами пластичного інтонування. Пізнавальна функція забезпечує формування світоглядного та морально-етичного цілісного сприйняття світу. Комунікативна пов'язана з великим впливом, що його здійснює на учнів особистість вчителя, його моральна культура, вміння встановлювати та підтримувати доброзичливі взаємини зі школярами, власним прикладом пробуджувати їх до подальшої активної практичної діяльності. Проєктивно-творча проявляється